

**dušan vilić/milan
ateljević: »specijalni
rat—odbrana i zaštita«,
poslovna politika,
beograd 1986.
dragan simeunović**

Prvi, i ujedno najobimniji deo ove, po mnogo čemu atraktivne knjige objašnjava specijalni rat kao osobeni oblik primene sile u savremenim međunarodnim odnosima. Nakon obrazlaganja društvene uslovljenosti nastanka specijalnog rata izložen je i nastanak i razvoj koncepcije, kao i geneza naziva. Pri utvrđivanju razmera specijalnog rata u međunarodnim odnosima autor Vilić veoma argumentovano zasniva tezu da Jugoslavija spada u mali broj zemalja na svetu koje su fenomen specijalnog rata uočile na vreme i pravovremeno preduzele adekvatne mere zaštite od njega.

Druga glava ovog dela knjige detaljno razrađuje oblike specijalnih dejstava uoči i u toku II sv. rata. Kao njihov inspirator i organizator utvrđuje se Abver, a veliki prostor je dat i aktivnostima specijalnih jedinica Vermahta, odnosno načinu njihovog ustrojstva i metodima delovanja. Obilje podataka o specijalnim dejstvima u organizovanim operacijama Vermahta na veoma širokom prostoru i u velikom vremenskom rasponu, počev od prisjedinenja Austrije, napada na Poljsku, Čehoslovačku, Dansku i Norvešku, sve do operacija na Istočnom frontu, ukazuje na marljiv dugogodišnji rad autora koji je očito morao prethoditi ovakvoj vrsti eksplikacije podataka. Posebno mesto u ovoj glavi su dobile analize operacija fašističkih specijalnih snaga u okviru protivpartizanskih dejstava na našem tlu, pri čemu je autoru uspjelo da učini sasvim savremenim didaktičke pouke koje izvlači iz analize tih dejstava i koje se, verovatno iz tog razloga, i prezentiraju pod posebnim uslovima.

Treća glava je posvećena dokazivanju postojanja jedne celovite zamisli specijalnog rata koja je uobličena u toku vijetnamske tragedije i koja svoju širu osnovu nalazi u strategiji političkog, vojnog i ekonomskog penetriranja SAD. Veoma dokumentovano je ukazano na izigravanje odluka Zenevske konferencije što je predstavljalo samo uvertiru u tzv. drugu fazu specijalnog rata koju karakterišu raznovrsna dejstva, počev od organizovanja i izvođenja državnih udara pa sve do otvorene primene specijalnih snaga.

Autorova stručnost i sistematičnost je vrsno iskazana upravo pri obradi specijalnih snaga SAD, odnosno njihove uloge u Vijetnamskom ratu. Ovom analizom su takođe obuhvaćene i specijalne snage Južnog Vijetnama.

Posebno interesantan deo ove glave jeste eksplikacija tzv. programa pacifikacije (pripada arsenalu Guamske doktrine) u ekonomskoj, socijalnoj i političkoj sferi u kojoj se ukazuje ne samo na razmere ambicija i finansijskih okvira (bio je to najskuplji program u Vijetnamskom ratu), već i na njegove mračne, malo poznate strane i konačni cilj — izazivanja bratoubilačkog rata ukoliko već nije moguće da se parališe učešće vijetnamskog stanovništva u NOR-u.

U delu koji se bavi razredom i konstituisanjem doktrine i strategije specijalnog rata istaknute su već na početku dve osnovne zablude. Prva, da specijalni rat vode samo obavestajne službe, i druga, da specijalni rat izvide isključivo specijalne jedinice oružanih snaga zemalja koje vode specijalni rat.

Nakon ukazivanja na ciljeve specijalnog rata izložena su osnovna načela doktrine dok je većina vođenja specijalnog rata definisana kao strategija posebnog nastupanja. Izvlačeći pretežno iz dosadašnje prakse specijalnog rata osnovne postulate i sadržaje ove strategije autor istovremeno i pokazuje kako su se neki od strateških ciljeva aktera i organizatora specijalnog rata ostvarili na planu ideologije, ekonomije i, posebno, u okvirima obavestajno-subverzivne delatnosti.

Jedina od osnovnih i početnih autorovih intencija da specijalni rat odredi kao kompleksan pojam i skup mnogobrojnih radnji dolazi do punog izražaja u petoj glavi u kojoj on, iako sažeto ipak dovoljno detaljno i sa nizom umesno datih primera, pojašnjava osnovne kategorije specijalnog rata: nekonvencionalna dejstva, prevrate, ideološko-političku indoktrinaciju, strategijsku dezinformaciju, teroristička dejstva, akcije »prikriivanja i prebegavanja«, protiv-gerilska dejstva itd. Povoljan utisak na čitaoca će izazvati, pored metodološke doslednosti, verovatno i to, što je sve to izloženo pregnatno i na začudujuće malom prostoru.

U završetku prvog dela knjige se istražuju načela rada i uloga, kao i organizacijsko-formacijske osobnosti organa i snaga za vođenje specijalnog rata. Po nama, upravo ovaj (mada obuhvatno nevelik) deo predstavlja, metodološki posmatrano, središte rada i ključ za praktična pojašnjenja akcija specijalnog rata i van ove knjige.

U drugom, sadržajno centralnom delu knjige, koji je autor po nama preskromno naslovio »Primeri specijalnog rata protiv SFRJ« dato je ne samo empirijski, već i teorijski bogato potkrepjeno uvođenje u svet vođenja tajnog rata protiv jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva. Nakon razmatranja povoljnih i nepovoljnih uslova za vođenje specijalnog rata protiv SFRJ u posebnoj glavi su, veoma iscrpno i kroz paradigmatičke primere, osvetljeni vidovi, oblici i metodi specijalnog rata.

Kao posebno vredni pažnje mogu se označiti oni delovi ove glave koji obrađuju izazivanje i korišćenje društvenih kriza i kontrarevoluciju albanskih separatista. Sugestija koja bi se mogla uputiti autoru za eventualno sledeće izdanje knjige jeste da bi trebalo izbeći ponovo uključivanje teksta »Ciljevi psihološko-propagandne aktivnosti« u tu glavu, u koju, očigledno već i zbog samog njenog naslova, ne može biti uključena. S obzirom na opšti kvalitet rada i autorov savestan pristup temi, kao, uostalom, i zbog njene važnosti i značaja, bilo bi možda uputnije obraditi tu temu u posebnoj glavi, naravno, i u daleko širem obimu koji bi sadržajno omogućio da se zahvate ne samo ciljevi psihološko-propagandne delatnosti već, uopšte ciljevi specijalnog rata protiv SFRJ.

Sve u svemu, prva dva dela knjige čine veoma kvalitetnu koherentnu celinu u kojoj do izra-

žaja dolaze očito veliko praktično iskustvo autora i njegovo duboko poznavanje materije, kao i naučna korektnost pri baratanju dokumentacijom i izvorima. Takođe je veoma uspešno izvedena eksplikacija specijalnog rata kao opasnosti po mir i sigurnost na dve ravni, na opštem, svetskom nivou i na nivou ugrožavanja SFRJ kao dela međunarodne zajednice, ali i zasebnog po mnogo čemu specifičnog totaliteta.

Treći, završni deo knjige se bavi opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom protiv specijalnog rata i oružane agresije.

U prvoj glavi izloženi su društveni, klasni i politički osnovi odbrane i zaštite, a posebno zanimljivo i skoro taksativno precizno su izloženi problemi odbrane i zaštite socijalističkog samoupravnog društva. Takođe je veoma sadržajan i onaj deo u kome se samoupravljanje određuje kao odlučujuća snaga protiv specijalnog rata i oružane agresije mada se stiče utisak da bi rad dobio na svojoj neospornoj vrednosti ukoliko bi se ova teza šire razradila, i, uz to, obezbedila i argumentacija empirijskog porekla.

U drugoj i trećoj glavi ovog dela knjige detaljno se obrađuju osnovni činoci ONO i DSZ u borbi protiv specijalnog rata i oružane agresije, kao i mesto i uloga društveno-političkih organizacija. I pored svih komplimentata autoru ovog dela za sistematično i svom stilu dosledno obrađivanje teme po strogo vodenoj liniji ostaje, kao opšti, utisak o ovom, inače naučno veoma temeljno i metodološki veoma primereno zasnovanom, delu knjige da bi ipak, mnogo više trebalo biti u funkciji naslova knjige, u smislu njegove veće primernosti naslovu, odnosno njegove veće usmerenosti na probleme odbrane i zaštite od specijalnog rata. Takođe, ni nešto veći broj konkretnih primera iz ovog domena opštenarodne odbrane i društvene samozaštite ne bi bio suvišan i učinio bi štivo čitaocu još bližim i zanimljivijim.

**»videosfera«,
video-društvo-umetnost,
zbornik radova o videu,
priredio mihailo ristić.
studentski izdavački
centar, beograd 1986.
radoslav lazić**

Magična sprava, izum tehnološkog doba, nazvana *video*, a preciznije bi bilo *audio-video*, jer ova čudesna naprava simultano registruje zvučne i likovne signale, koji se neverovatnom lakoćom mogu reprodukovati, za tili čas, kao trajni zapisi audio-vizuelne stvarnosti. Gene Youngblood predlaže pojam *videosfera* kao kompjuterizovani početak čovekovog centralnog nervnog sistema. Upravo pojam *videosfere* nadmašuje fenomen telepatije omogućavajući da sami sebe vidimo. Ovaj neobični patent ostvaren kao elektronska kamera i video-rikorder ima neobična svojstva da naša čula i perceptore vida i sluha prenese »do najudaljenijih zvezda i do morskkih dubina«. Fenomen *videosfere* Gene Youngblooda duhovito je istakao u naslov svoga zbornika autor Mihailo Ristić, istinski zaljubljenik i vrstan znalac *estetike videosfere*.

U traganju za estetikom videosfere autor Ristić je okupio oko

šezdesetak ogleda o videu i njegovoj tehničkoj, društvenoj i umetničkoj mogućnosti, kao svojevrsne elektronske mašine, sposobne da u najvećoj brzini proizvede elektronske slike i da ih bezbroj puta reprodukuje uz mogućnosti emitovanja na daljinu. Ovih šezdesetak ogleda, pretežno iz anglo-saksonskog govornog područja, obogaćeni su desetinom originalnih radova jugoslovenskih autora koji pišu o različitim aspektima videosfere.

Ova zbornik nema svoje jedinstveno estetičko uporište i samom činjenicom da predstavlja svojevrsni pluralog o estetici medija videa i njegovoj estetskoj uslovljenosti. Posvećeni čitalac će u Ristićevoj *Videosferi* naći odgovore na brojna pitanja predmeta estetike videosfere, ali i odgovore na prirodu i suštinu medijskih mogućnosti informativnog, i zabavnog karaktera videa, ali i više od toga, o mogućnostima videa kao umetnosti, o režiiji audio-vizuelnog kontrapunkta u videosferi, o idejno-estetskim mogućnostima stvaranja nove *video-auditivne umetnosti*. Otuda ovaj izvanredni zbornik o videosferi predstavlja sumu znanja o thničim i umetničkim mogućnostima, kao i društvenoj ulozi videa danas u savremenom svetu.

Tako smo posle značajnih zbornika *Televizija danas* (televizija i kultura, eksperimenti) autora Vre Horvat — Pintarić, s početka, i Vere Eleonore Prohić *o mediju televizije*, s kraja sedamdesetih godina, sada krajem osamdesetih dobili i treću vrednu medijsku hrestomatiju, zaslugom autora Mihaila Ristića i angažmanom beogradskog izdavača medijske literature Studentskog izdavačkog centra i njegovog agilnog urednika Zarene Papić.

Eksplozija videosfere u svetu, a i u nas, sredinom šezdesetih godina, predstavljala je svojevrsnu medijsku i estetsku revoluciju, otvarajući široko polje nove kreativnosti »pisanja« elektronskom kamerom neograničenih izražajnih mogućnosti, neograničenih pre svega, novom ekonomijom i demokratizacijom njene funkcionalnosti i praktičnosti.

Jedan od utemeljivača videa i njegovih umetničkih mogućnosti Nam June Paik iskazuje misao da »isto kao što je kolaž zamenio uljanu sliku tako će i katodna cev zameniti slikarsko platno«. I odisa, video nije samo instrument puke registracije stvarnosnih slika i pojava, već i kreativna naprava neslučenih mogućnosti već stilizovane likovnosti i estetike nove elektronske slike, čije su izražajne potencije praktično neograničene u video vreme /prostoru.

Nema te oblasti društvenog, naučnog i umetničkog života u kojoj video ne bi pronašao plodno tle svoje kreativne funkcije. *Videosfera* sintetiše globalnu sliku sveta, ona je posreduje prenoseći događaj na daljinu ili beležeći životnu prolaznost bez velikih proizvodnih uslovnosti. Kamera i oko beleže svet oko sebe, jednostavno, neposredno, za tren.

Stvaralaštvo videa, njegova kreativna i upotrebna funkcija u nas još uvek izmiču teorijskom promišljanju, pa je i stoga Ristićeva *Videosfera* objavljena u pravi čas, tim pre, što je to prvi naš zbrnik oji predtavlja autentičan dopinos saznanjima o videu na prostoru jugoslovenske videosfere.